

ΕΝΔΟΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ

Ενίσχυση του ρόλου του εκπαιδευτικού στην ψυχοκοινωνική
στήριξη των αλλοδαπών και παλινοστούντων μαθητών

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

23, 24 & 26 Ιουνίου 2008

14^ο Γυμνάσιο Αθηνών
Αν. Ζήνη & Οδ. Ανδρούτσου 28

Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ- Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Αλεξάνδρα Παναγιωτοπούλου, Σύμβουλος αυτογνωσίας και επαγγελματικού προσανατολισμού

Η ανομοιογένεια του πληθυσμού ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, ή την εθνική καταγωγή αποτελεί τις τελευταίες δεκαετίες ένα αδιαμφισβήτητο δεδομένο για τις δυτικές χώρες. Η ανομοιογένεια αυτή σχετίζεται άμεσα με την είσοδο και την προσωρινή ή μόνιμη εγκατάσταση στο έδαφός τους μεταναστών από τρίτες χώρες. Οι πληθυσμιακά ομογενής χώρες, ιδιαίτερα στον δυτικό κόσμο είναι ένα περασμένο, απώτερο παρελθόν. Η σημερινή διεθνή πραγματικότητα θεωρεί δεδομένη την παρουσία «άλλων» πολιτισμών καθώς όλο και περισσότερο άτομα αναγκάζονται να μετοικήσουν σε άλλους τόπους από την χώρα προέλευσης τους. Η εθνοπολιτισμική ποικιλία δημιουργεί εντάσεις - σε άλλους τομείς μεγαλύτερες και σε άλλους μικρότερες - που δυναμιτίζουν όλο και περισσότερο την ιδέα μιας εθνοπολιτισμικής πραγματικότητας στην οποία θα υπάρχει θέση για όλους.

Αυτή είναι και η πρόκληση κάθε αναπτυσσόμενης κοινωνίας καθώς κάθε σύγχρονος πολιτισμός καλείται να διαχειριστεί την εθνοπολιτισμική ετερογένεια των κοινωνιών και να εντάξει στους κόλπους της τους διαφορετικούς πληθυσμούς εξασφαλίζοντας τις προϋποθέσεις μιας επιτυχούς κοινωνικής ένταξης.

Ειδικότερα, στο χώρο της εκπαίδευσης, τα εκπαιδευτικά συστήματα των δυτικών χωρών καλούνται να διαχειριστούν την ετερογένεια του μαθητικού πληθυσμού ως προς τη γλώσσα, τη θρησκεία, την εθνότητα. Επιπλέον, η ετερογένεια αυτή συνδέεται και με υψηλά ποσοστά σχολικής αποτυχίας στα παιδιά μεταναστών και παλιννοστούντων. Στις μέρες μας, διατυπώνεται όλο και συχνότερα η προσδοκία ότι η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση πολιτισμικών και κοινωνικών συγκρούσεων. Φαίνεται δηλαδή, ότι η διαχείριση της ετερογένειας σε εκπαιδευτικό επίπεδο δεν είναι ζήτημα που τίθεται περιστασιακά αλλά είναι ζήτημα που αποτελεί προβληματισμό γενικότερης εκπαιδευτικής πολιτικής. Σε αυτή την πραγματικότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ο εκπαιδευτικός καλείται να παίζει πρωτεύοντα ρόλο καθώς το έργο του και το αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας σχετίζεται άμεσα με την δεξιότητά του να διαχειριστεί την πολιτισμική ανομοιομορφία της σχολικής τάξης. Ο εκπαιδευτικός καλείται να εντοπίσει και να αναλύσει τα πολλαπλά επίπεδα που δημιουργούν αυτό καθαυτό το πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας και να αναδιαμορφώσει το δικό του ρόλο μέσα στη νέα πραγματικότητα. Τα νέα δεδομένα επιβάλλουν στο εκπαιδευτικό σύστημα να προετοιμάσει τους εκπαιδευτικούς σε «εγρήγορση» έτσι ώστε να μπορούν ανά πάσα στιγμή να αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου μέσα στο οποίο καλούνται να δράσουν, τις δυνατότητες και τα όρια του συστήματος μέσα στο οποίο εργάζονται καθώς και τις προσωπικές τους αντιφάσεις.

Στο συγκεκριμένο πρόγραμμα γίνεται προσπάθεια εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών ώστε να αποκτήσουν τις δεξιότητες που απαιτούνται για την

διαχείριση της πολιτισμικής ετερογένειας του μαθητικού πληθυσμού και των προβλημάτων με τα οποία συνδέεται.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας θα γίνει με βάση τις θεματικές ενότητες:

1. Δυσκολίες προσαρμογής των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών

- Προβλήματα κατανόησης και χρήσης της επίσημης γλώσσας του σχολείου.
- Εκπαίδευση σε περιβάλλον μη πολιτισμικά οικείο
- Αποκλεισμός της δικής τους κουλτούρας σε ένα μονοπολιτισμικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό περιβάλλον
- Κοινωνικός αποκλεισμός, και δυσκολία αντιμετώπισης της ξеноφοβίας και του ρατσισμού από τους συμμαθητές τους.
- Χαμηλή αυτοαντίληψη

2. Ο εκπαιδευτικός απέναντι στα προβλήματα ένταξης των αλλοδαπών και παλιννοστούντων μαθητών- τρόποι χειρισμού

- Εξοικείωση στην διαχείριση της πολιτισμικής ετερότητας
- Εκπαίδευση στην διαχείριση της διγλωσσίας, όπως αυτή εμφανίζεται στο σχολείο με τους αλλόγλωσσους \ διγλωσσους μαθητές.
- Αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας των μειονοτικών μαθητών.
- Αξιολόγηση των μαθητών με προβλήματα στην γλώσσα.
- Μελέτη των αιτιών της αποτυχίας των παιδιών μεταναστών και παλιννοστούντων στα ελληνικά σχολεία.
- Διαχείριση της ξеноφοβίας των Ελλήνων μαθητών.
- Αντιμετώπιση καθημερινών προβλημάτων της σχολικής τάξης στα οποία εμπλέκονται αλλοεθνής μαθητές.
- Αποδοχή και θετική αναγνώριση της πολιτισμικής ταυτότητας των αλλοεθνών από τον εκπαιδευτικό.
- Αναζήτηση τρόπων ώστε να αμβλυνθεί ο εθνοκεντρισμός και να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις εις βάρος των «διαφορετικών» ομάδων.
- Συνειδητοποίηση από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό του δικού του ρόλου.
- Αποδοχή και συνειδητοποίηση των ορίων μέσα στα οποία καλείται να δράσει ο εκπαιδευτικός.

3. Συνεργασία γονέων-εκπαιδευτικών

- Συνεργασία σχολείου – οικογένειας
 - Συμμετοχή των γονέων των αλλοεθνών μαθητών στις δραστηριότητες του σχολείου.
 - Ενίσχυση – ενδυνάμωση των γονέων των αλλοεθνών μαθητών
 - Καταπολέμηση από κοινού των προκαταλήψεων και της ξеноφοβίας
- Δημιουργία κλίματος αποδοχής και αμοιβαίου σεβασμού.

Η ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ & ΠΑΛΙΝΝΟΣΤΟΥΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Δήμητρα Μακρή, Δρ. Ψυχολογίας και Γαλ. Φιλολογίας

«Οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες, που ως φαινόμενο είναι διαχρονικό, επανεμφανίζονται στις μέρες μας. /.../. Στην Ελλάδα, μέχρι πρόσφατα, στο πλαίσιο του εθνικού κράτους η ιδιότητα του πολίτη ήταν συνυφασμένη με την εθνικότητά του. Μια σειρά φαινομένων όμως, που εξελίσσονται ραγδαία τα τελευταία χρόνια, με κυρίαρχο φαινόμενο τη μετανάστευση, συνεπικουρούμενη από την παγκοσμιοποίηση και την πολιτική οργάνωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης επαναπροσδιορίζουν την ταυτότητα του Έλληνα πολίτη»¹.

Οι αλλαγές αυτές έχουν επιπτώσεις και στην Εκπαίδευση. Συνεπώς, γεννάται το εξής ερώτημα: τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση, τι είναι η πολυπολιτισμική εκπαίδευση και ποιος είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού; Πρόκειται για μια πολλαπλή ερώτηση που έχει πολλές απαντήσεις. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση που είναι το ζητούμενο της παρούσας εισήγησης δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τα σχολεία εκείνα όπου φοιτούν «πολιτισμικά διαφοροποιημένοι» μαθητές, αλλά, όλα τα σχολεία που λαμβάνουν υπόψη τους την πολυπολιτισμική φύση της κοινωνίας και την αντανακλούν στις εκπαιδευτικές τους αρχές. Εξάλλου, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο ελληνικός πολιτισμός ήταν ανέκαθεν ανοιχτός σε άλλους λαούς και αποτέλεσε τη βάση πάνω στην οποία στηρίζεται όλος ο δυτικός πολιτισμός. Πάνω σε αυτή την καινούργια πρόκληση καλείται το ελληνικό σχολείο να εργαστεί για να κερδίσει και πάλι το στοίχημα της νέας εποχής. Όπως αναφέρει, ανάμεσα στα άλλα, η τελική Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση και την πολιτισμική ανάπτυξη των μεταναστών², η διαπολιτισμική Εκπαίδευση:

1. διευρύνει τους υφιστάμενους εκπαιδευτικούς στόχους του Σχολείου αποτελώντας βασική αρχή και στόχο που διέπει κάθε σχολική δραστηριότητα,
2. διευρύνει την οπτική μέσα από την οποία θεωρούνται η Εκπαίδευση, ο πολιτισμός, τα παιδιά και οι ενήλικες,
3. αποτελεί μέσο για την αξιολόγηση των ευκαιριών στη ζωή και για την επίτευξη της μέγιστης δυνατής κοινωνικής και οικονομικής ένταξης, ενώ παράλληλα δημιουργεί προϋποθέσεις για αποδοχή της νέας πολιτισμικής πραγματικότητας και της δυναμικής της στις χώρες υποδοχής.

Η υπέρβαση των αντιφάσεων και η αξιοποίηση των δεξιοτήτων του μαθητή δεν εξαρτάται μόνο από το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο που ορίζει μια χώρα για την Εκπαίδευση αλλά και από τις γνώσεις, από την αγάπη του εκπαιδευτικού για το μαθητή καθώς επίσης και από τη διδακτική μεθοδολογία που χρησιμοποιεί. «Η επίλυση προβλήματος (ή problem solving) και η

¹ Μακρή Δ., *Διδακτικές στρατηγικές για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση*, Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Συνεδρίου «Μάθηση και διδασκαλία στην κοινωνία της γνώσης», Αθήνα, Ε.Κ.Π.Α, 2004, σελ. 2-3.

² Council of Europe, *The CDCC's Project No 7: The Educational and Cultural Development of Migrants* (Final Report), Strasbourg 1986.

μέθοδος project, οι οποίες είναι δυο διδακτικές μέθοδοι, που απορρέουν από τη Γενική Διδακτική και μπορούν να συνδυαστούν με άλλες ειδικότερες, όπως η μελέτη πεδίου, η μελέτη περίπτωσης, η χαρτογράφηση εννοιών, το παιχνίδι ρόλων, η ανίχνευση και τροποποίηση των εναλλακτικών ιδεών (εποικοδομητική προσέγγιση), κ.λ.π. και αποτελούν πολύτιμα εργαλεία στα χέρια ενός κατάλληλα εκπαιδευμένου εκπαιδευτικού. Στοιχεία των παραπάνω μεθοδολογιών μπορεί να είναι: η πνευματική διέγερση = Brain storming, η αντιπαράθεση απόψεων = Debate, η ανάδραση = Reflection, το παιχνίδι ρόλων = Role playing, τα παιχνίδια προσομοίωσης = Simulation games»³.

Συνεπώς, μέσα από αυτό το διδακτικό πλαίσιο, ο εκπαιδευτικός θα μπορέσει :

- Να γίνει ευέλικτος στη διδασκαλία
- Να επικεντρώσει σε δοκιμασίες ανοικτού τύπου
- Να ενισχύσει την αυτοεικόνα των μαθητών του, ανεξάρτητα από το θρήσκευμά τους, την εθνότητα τους, το χρώμα του προσώπου κλπ. Και,
- Τέλος, να αναπτύξει τη πολυτροπικότητα στις διασυνδέσεις μεταξύ των διαφορετικών μορφών γνώσης.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Γεώργας, Δ. (1986). *Κοινωνική Ψυχολογία*, τόμοι Α, Β. Αθήνα: Εκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών.

Δαμανάκης, Μ.(1999). *Η Εκπαίδευση των Παλλινოსτούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*, Αθήνα, Gutenberg.

Κωσταρείδου- Ευκλείδη, Α. (1998). *Ψυχολογία κινήτρων* (γ' έκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μακρή Δ., (2004). *Διδακτικές στρατηγικές για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση*, Πρακτικά Ε' Συνεδρίου «Μάθηση και διδασκαλία στην κοινωνία της γνώσης», Αθήνα, Ε.Κ.Π.Α.

Μακρής, Ι. & Μακρή, Δ. (2003). *Εισαγωγή στη Μουσικοθεραπεία*, Αθήνα: εκδ. Γρηγόρη.

Μάρκου, Π.Γ. (1997). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Αθήνα.

Ματσαγγούρας, Ηλ. (2002). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας*, τόμος Α', *Θεωρία της Διδασκαλίας*, τόμος Β', *Στρατηγικές Διδασκαλίας*, Αθήνα, Gutenberg.

Παρασκευόπουλος Ι., *Εξελικτική ψυχολογία*, τόμος 1^{ος}. 2^{ος}. 3^{ος}. 4^{ος} τόμ. Αθήνα.

Παρασκευόπουλος Ι., (1994). *Ψυχολογία Ατομικών Διαφορών*. Αθήνα.

Ξενόγλωσση

Barnes P. (Ed.) (1995). *Personal, Social and Emotional Development of Children*. The Open University.

Council of Europe, *The CDCC's Project No 7: The Educational and Cultural Development of Migrants* (Final Report), Strasbourg 1986.

Frey K. (1986) *Η μέθοδος project*, μετάφραση Κλ. Μάλλιου, Θεσσαλονίκη, Κυριακίδης.

Herbert M. (1994). *Ψυχολογικά προβλήματα εφηβικής ηλικίας*, (2^η έκδοση). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

³ Μακρή Δ., Ibid, σελ. 8.

- Herbert M. (1995). *Ψυχολογικά προβλήματα παιδικής ηλικίας*, Τόμοι 1 και 2, (6^η έκδοση). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Moscovici S. (1972). *Introduction à la psychologie sociale*. Paris: Librairie Larousse.
- Myers D.G. (1995). *Psychology*, (4th Ed.). New York: Worth Publishers.
- Reuchlin M. (1977). *Psychologie*, Paris: Puf. (12^η έκδ.)
- Piaget J. (1991). *La psychologie de l'intelligence*, Paris: Armand Colin.
- Segall M.H., (1993). *Η διαπολιτισμική Ψυχολογία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Taylor T. (1997). *Πολυπολιτισμικότητα*, Αθήνα, Πόλις, 1997.
- Vinsonneau, G., (1996). *Identé culturelle*.. Paris: Armand Colin.